



## Kültürel Dönüşümler İlişkisinde Fotoğraf ve Sanat Akımlarının Etkileşimi\*

### Interaction of Photography and Art Movements in the Relationship of Cultural Transformations

Burak Yıldız<sup>a</sup>

<sup>a</sup> Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, Türkiye.  
yildizzburak@gmail.com  
ORCID: 0009-0009-6193-3529

#### MAKALE BİLGİSİ

*Makale Geçmişi:*

Başvuru tarihi: 22.05.2023

Düzeltilme tarihi: 06.05.2023

Kabul tarihi: 09.06.2023

Anahtar Kelimeler:

*Fotoğraf,*

*Yüksek Sanat,*

*Sanat Akımı,*

*Postmodern.*

#### ÖZ

Fotoğraf genel olarak insanların yaşamlarından kesitler sunan, o an orada olmayan insanlara sonrasında bir anı görüntüsü bırakan görsel kültür ögesidir. Fotoğraf ve sanat akımları birbirleri ile etkileşim içindedir. Fotoğrafın yaygınlaşması ile birlikte sanat kavrayışları dönüşüme uğramıştır. Fotoğrafın görüntüyü anında yansıtma potansiyeli sanatçıların da ilgisini çekerek yeni açılımların oluşmasında etkili olmuştur. Fotoğrafın evrensel dili, duyguları aktarabilme potansiyeliyle sanatı etkileyen bir iletişim aracı haline gelmiştir. Sanatsal olarak fotoğraf, birçok sanat akımı ve hareketi içeren yüksek sanat döneminde, bir grup İngiliz tarafından resmi bir şekilde kullanılmaya başlamıştır. Fotoğrafın, sanat akımlarını etkileyen ve ondan etkilenen bir olgu olduğu söylenebilir. Öncelikli olarak konu ve nitelik bakımından ele alınan fotoğraflar resim ile benzerlik gösterdiğinden dolayı kabul görmüştür. Sanatçılar, fotoğrafın anında görüntüyü yansıtma potansiyelinden etkilenerek yeni sanatsal tavrın peşine düşmüştür. Ressamlar çalışmalarında roman, opera gibi diğer sanatsal aktivitelerle paralellik arz eden konulardan doğa ve günlük yaşam temalarını işlerken, fotoğrafçılar yaşamın içerisinde bu tarz anları yakalamak dışında stüdyolarda kendi kurgularını da oluşturmuştur. Fotoğraf çekimi yapanlar içerik ve biçimde daha etkili sonuçlara ulaşma aksiyonunda sanatsal tavra yönelmiştir. Bu safha pictorialism akımının yani resimci fotoğrafçıların doğmasında önemli yer tutmuştur. Bu süreç sonrasında Dinamizm, Romantizm gibi akımlarla ve Postmodern süreçle etkileşime girmiştir. Bu araştırmanın amacı da kültürel değişimler, teknolojik gelişmeler paralellğinde dönüşen fotoğraf ile sanat arasındaki etkileşimi açıklamaktır.

#### ARTICLE INFO

*Article history:*

Received: 22.05.2023

Received in revised form: 06.05.2023

Accepted: 09.06.2023

Keywords:

*Photography,*

*High Art,*

*Art Movement,*

*Postmodern.*

#### ABSTRACT

Photography is a visual culture element that presents sections of people's lives in general and leaves a memory image for people who were not there at that moment. Photography and art movements interact with each other. With the spread of photography, the understanding of art in knowledge has been transformed. The potential of photography to instantly reflect the image has also attracted the attention of artists and has been effective in the formation of new expansions. The universal language of photography has become a communication tool that affects art with its potential to convey emotions. Artistic photography began to be used officially by a group of Englishmen during the high art period, which included many art movements and movements. It can be said that photography is a phenomenon that affects and is influenced by art movements. First of all, the photographs, which are handled in terms of subject and quality, have been accepted because they are similar to the painting. Artists, impressed by the potential of photography to instantly reflect the image, pursued a new artistic attitude. While the painters work on the themes of nature and daily life, which are parallel to other artistic activities such as novels and operas, photographers have also created their own fictions in studios, apart from capturing such moments in life. Photographers have turned to an artistic attitude in the action of achieving more effective results in content and form. This stage had an important place in the birth of the pictorialism movement, that is, the painter photographers. After this process, it interacted with movements such as Dynamism, Romanticism and the Postmodern process. The purpose of this research is to explain the interaction between photography and art, which is transformed in parallel with cultural changes and technological developments.

\* DOI: 10.46442/intjcss.1300624

\*\* Sorumlu yazar: Burak Yıldız, yildizzburak@gmail.com

## Atıf Bilgisi / Reference Information

Yıldız, B. (2023). Kültürel Dönüşümler İlişkisinde Fotoğraf ve Sanat Akımlarının Etkileşimi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 9 (1), s. 21-31.

### 1. Giriş

Fotoğrafın, insanoğlunun en önemli tarihi buluşlarından biri olduğu ve günümüzde de yaşamın ayrılmaz bir parçası durumuna geldiği söylenebilir. Teknolojik gelişmeler sayesinde fotoğraf çekmek ve paylaşmak insanlar için kolaylaşmış ve hobiye dönüşmüştür. Sanatçılar ise fotoğrafı bir sanatsal üretim biçimi olarak kullanmıştır. Geçmişten günümüze fotoğraf ve sanatın ilişkisi hep bir tartışma konusu olmuştur. Fotoğraf anıyı yakalamak, doğada var olan varlıkları yani görüntüyü kayıt altına almak gibi birçok olayda etkili bir araç olabilmektedir. Ancak fotoğrafı sanat ile ilişkilendiremeyen ve aksini düşünen bir kesim de bulunmaktadır.

Fotoğrafın geçmişten günümüze gelişim süreci incelendiğinde kültür ile biçimlenen sanat ile etkileşim içerisinde olduğunu söyleyebiliriz. Fotoğraf, resim sanatının en popüler zamanlarında ortaya çıkmıştır. İlk başlarda eleştiri almasına rağmen sonrasında çok büyük bir ilgi görmüştür. Fotoğraf, Dinamizm, Romantizm ve Postmodernizm gibi birçok sanat akımının etkisine girmiştir.

Günümüze doğru gelindikçe fotoğrafın hayatımızın tamamında yer aldığı görülmektedir. Fotoğraf objektif gerçekliğe bağlılığıyla var olan gerçekliği, dijital yöntemler ile kaydetmesinden dolayı gerçekte temsil ettiği şeyle ayırt edilemez görülmektedir. Bu bağlam ile fotoğraf bir iletim veya iletişim aracı olarak görülmektedir.

Fotoğraf, orijinal biçimde çoğaltılabilir özelliği ile en güvenilir belge niteliği taşımaktadır. Bilimsel çalışmalarda, modada, reklamlarda veya tanıtımlarda, uzay araştırmalarında, iletişimde, yayıncılıkta, sanatta ve hayatın farklı birçok alanında yer almaktadır.

Araştırmada fotoğraf kavramı açıklandıktan sonra fotoğraf ve sanata dair incelemeler yapılmıştır. Fotoğrafın gelişim süreci incelenip kültürel değişimler ve teknolojik gelişmeler paralelliğinde fotoğrafın sanatla ilişkisi ele alınmıştır. Sonrasında sanat akımlarının etkisinde fotoğrafın dönüşümü incelenmiştir. Bunun nedeni fotoğrafın sanatın geçirdiği dönüşüm ile aynı paralellikte gelişim göstermesi ve fotoğrafın sanat olarak kullanımındaki alt yapının sağlanması gerekliliğidir.

Veri toplama sürecinde yerli ve yabancı literatür kaynaklarından, ulusal ve uluslararası tez merkezinde bulunan tezlerden, araştırmaya katkı sağlayabilecek online dergiler, kitaplar ve makalelerden yararlanılmıştır.

### 2. Fotoğraf ve Sanat Etkileşimi

“Fotoğraf” sözcüğünün kökeni incelendiğinde “photographie (fotoğrafçılık)” “phas/photos (ışık)” ile “graphein (yazmak, çizmek)” sözcüklerinden türetilerek “ışık yazı” anlamına geldiği görülmektedir. Gözler ile algılanan her şeyin baştan meydana gelme süreci olarak ifade edilen fotoğraf, görüntülerin iletildiği ışıklara karşı hassas kimyasal maddelerle kopyalanması yoluyla oluşmaktadır (Gezgin, 2002: 110). Fotoğraf terimi ilk defa 1839 yılında Sir John F. W. Herschel tarafından kullanılmıştır (Kaskatı ve Öztuna 2020: 2).

**Şekil 1:** Fotoğrafın tarihi gelişimi.

**Kaynak:** <http://www.gulilgaz.com/fotograf/evlilik-tablosu/>

Fotoğraf, başlangıçta bir sanat olarak görülmeyip eleştiri altında kalmıştır. Fotoğrafın sanat ile ilişkisi kültürel gelişmeler ve teknolojik değişimler paralellğinde gelişim göstermiştir. Fotoğraf sanat dalı olarak dünyanın birçok yerinde farklı şekillerde kullanılmıştır. 18. yy'ın sonlarında varlığını sürdüren natüralizm ve romantizm akımlarının, 20. yy'de fotoğraf sanatında yansımaları görülmektedir. Sanatın bir dalı olan fotoğrafın, insan ve doğayı kaydetmek, belgelemek ve hatırlamak için bir araç olarak kullanıldığını ifade edebiliriz. Aynı zamanda fotomontaj özelliği ile sosyal ve politik propagandalar için de kullanılmaktadır. Bauhaus'da bulunan dekorcular ve sanatçılar fotoğrafı desenlerin içerisinde ya da öz açıklama aracı olarak kullanmıştır. Avrupa'da Dada ve sürrealist akımların etkisinde fotoğraflar yaratıldığı görülmüştür.

Fotoğraf ve sanat arasındaki ilişki fotoğrafın hangi amaç ve anlamda kullanıldığına göre değişmektedir. Sanatçıların, renk, ışık ve kompozisyon gibi sanat ilkelerini benimsemesi ile sanatsal bir araca dönüşmüştür. Fotoğraf ile ele alınan konuların her yönüyle işlenebildiği söylenebilir. Eduard Steichen'in, evrenin hoş görünüşüne odaklandığı çekimlerinde resim sanatının ilkelerini fazlasıyla kullandığı görülmektedir. "Steichen, 1928'de Greta Garbo'yu fotoğraflarken Dorothe Lange'nin çalışmalarına paralel bir şekilde 1930 yıllarında Amerika topluluğunu (Şekil 2) yansıtmıştır" (Boubat, 1984: 80).

**Şekil 2.** Dorothe Lange, Göçmen Anne

**Kaynak:** Lange, (1936). [https://tr.wikipedia.org/wiki/G%C3%B6%C3%A7men\\_Anne](https://tr.wikipedia.org/wiki/G%C3%B6%C3%A7men_Anne)

Fotoğraf, birçok yönden değerlendirilmelidir. Fotoğraf geçmişte teknik bir araç olarak görülmüş olsa da zaman içerisinde toplumu biçimlendirme gibi özellikler kazanmıştır. Başlangıç olarak kimyasıyla, fiziksel yönü; teknik yönü ve görüntüsü ile güzellik tarafı, vermiş olduğu mesaj ile felsefi yönlerinin olduğu söylenebilir. Bu bağlamda fotoğraf ışık, kompozisyon, hareket, gölge ve hatta içerisinde bulundurduğu düşünce ile bir sanat eseri olarak görülebilmektedir. Fotoğraf, resimlere özgü değerlendirme ölçütlerini temelinde barındırmaktadır. Şekil 3’de görülen Jan Van Eyck’ın “Arnoldfini’nin Evlenmesi” ve Gül Ilgaz’ın “Evlilik Tablosu” (Şekil 4) farklı dönemlerde yapılmış olsa da sanat ve fotoğrafın birbiri ile etkileşimini göstermektedir.

**Şekil 3:** Jan Van Eyck, Arnoldfini’nin Evlenmesi, Tuval üzerine yağlıboya



**Kaynak:** Eyck, (1934).

[https://tr.wikipedia.org/wiki/Arnoldfini%27nin\\_Evlenmesi](https://tr.wikipedia.org/wiki/Arnoldfini%27nin_Evlenmesi).

**Şekil 4:** Gül Ilgaz, Evlilik Tablosu, Dijital Fotoğraf



**Kaynak:** Ilgaz, (2002).

<http://www.gulilgaz.com/fotograf/evlilik-tablosu/>.

Yukarıda değerlendirilen örnekler fotoğrafın sanatla ilişkisini, teknik bir araç olmanın ötesinde toplumu etkileme ve estetik açıdan değerli eserler yaratma potansiyelini ortaya koymaktadır. Buradan hareketle fotoğrafın, sanat ilkeleriyle etkileşime girebilen ve derin anlamlar taşıyan bir ifade biçimi olduğu söylenebilir.

Derman (1991: 13), fotoğrafın sanatsal dil ve röprodüksiyon özelliğiyle kitle iletişimini sağlamanın yanında estetik ve duygusal olarak iletişim aracı haline geldiğini ifade etmektedir. Aydınlanma felsefesi, pozitivist (olguculuk) düşüncenin gelişimi ve bilimsel yaklaşımlar fotoğrafın farklı açılımlar kazanmasını sağlamıştır. Aydınlanma felsefesi genel olarak fotoğrafın doğruluk ve gerçeklik özelliğini öne çıkarırken pozitivist düşünce ise gözleme bağlı tarafsız bilgiyi benimseyerek fotoğrafın belgesel niteliğini öne çıkarmıştır. Fotoğrafın hem sanatsal bir ifade biçimi olduğu hem de toplumla iletişim kurma ve estetik değerler yaratma potansiyeline sahip olduğu görülmektedir.

Fotoğrafın hem kitle iletişim aracı olarak hem de kendine özgün sanat dalı olarak toplumların gerçekliğini yansıttığını ifade edebiliriz. Fotoğraf toplumun gerçekliğini yansıtan mekanik ve teknik bir araç olmanın ötesinde sanatın birçok kolu ile büyük ölçüde uyumlu faaliyetlerden bir tanesi olmuştur. Özdemir’e (Özdemir, 1996: 3) göre, “bütün sanat disiplinleri arasında bir etkileşim vardır. Bu etkileşim sanat alanlarının kendine has teknikleri ile çalışmaların gelişimini ve birbiriyle olan bağlarını etkilemektedir”.

“Voltaire’in bir ifadesine göre, bütün sanat dalları birbirine bağlıdır ve birbirlerini aydınlatmaktadır. Dufrenne ise “her sanatın kendine has yöntemi ve özel yapılandırma gerektirdiğini belirtmekte; resimler, romanlar, baleler ve anıtların farklı kuruluş biçimlerine sahip olduğunu söylemektedir” (Timuçin, 2002: 6). Voltaire, çeşitli sanatsal disiplinlerin birbirleri içerisinde etkileşimde olduğunu ve birbirine ışık olduğunu



ifade etmektedir. Bu noktada sanatın çeşitli alanlarının birbirine karşılıklı olarak ilham verdiğini göstermektedir. 19. yüzyılda daha çok belgeleme aracı olarak kullanılan fotoğrafın, yüksek sanat fotoğrafçılığıyla birlikte popülerliği artarak büyük bir yükseliş yaşamıştır. Bu dönemde, fotoğraf sanatına arasında büyük bir ilgi oluşmuştur. Fotoğrafın bu noktada taşıdığı değer ve amaç dışında fazlasını ifade ettiği görülmektedir.

### 3. Geleneksel Kültür Sonrası Yüksek Sanat Döneminde Fotoğraf Sanatı

Yüksek sanat döneminde sanat camiası için çığır açabilecek birçok değişiklikler yaşandığı bilinmektedir. Bu değişiklikler resim, mimari, heykel, müzik ve edebiyat gibi birçok sanat dalında görülmüştür. Bu dönem fotoğrafın öne çıktığı, olumsuz eleştiri aldığı, geliştiği bir dönemdir. Birkaç İngiliz'in kurmuş olduğu Yüksek Sanat Fotoğrafçılık yaklaşımı, fotoğrafın diğer sanatlar dalları içinde kabul görmesini sağlamıştır. Bu oluşumun resim sanatının insanlar tarafından daha çok ilgi gördüğü ve fotoğrafın yeni yeni ortaya çıktığı 19. yüzyılın ortalarında kendi kitlesini topladığı görülmektedir. Fotoğrafın kabul gördüğü ilk fotoğraflar konu ve kalite bakımından resim ile benzerlik göstermiştir. Konyalı'ya (2009) göre "Viktorya döneminde kusursuzluk ve ayrıntı çok önemliydi. Bu dönem içerisinde birçok sanatçı, doğayı içeren eserlerinde fotoğraf sanatçılarından çekmiş olduğu görüntülerden yararlanmışlardır. Buna rağmen fotoğrafçılar da beraber çalıştıkları ressamlardan etkilenmiştir".

Fotoğrafçılar, ressamların işlemiş olduğu konuları gerçek hayatta yakalayamamaktadır. Bu yüzden kendi setlerini kurarak bu sorunu ortadan kaldırmışlardır. Bu noktada stüdyo içi kurgu tasarlamakta, kıyafet hazırlamakta kendilerini geliştirmişlerdir. Böylelikle fotoğraf sanatçılarından yaratıcılığı gelişmiş ve sanatsal ifade biçimlerinin çeşitliği artmıştır. Yüksek dönem fotoğrafçılarından, fotoğrafın sanatsal gücünü tam anlamıyla bulmak için doğaçlama sahneler ve kurgusal hikayeler gibi çeşitli yaklaşımlarda buldukları görülmektedir. Bu da fotoğrafçıların, resim ve heykel gibi sanat dallarında olduğu gibi kendi estetik bakış açılarını çalışmalarına yansıttığını göstermektedir.

Yüksek sanat dönemi fotoğraf sanatçıları, görüntüdeki tüm unsurların tek tek fotoğraflanıp bütün haline getirildiği "çoklu baskı" yöntemini kullanmıştır. Bu teknik dönemdeki kısıtlı alan derinliği yüzünden mecbur hale gelmiştir (Konyalı, 2009).

Sanatçılar bu dönemde daha çok duygu tarafı ağır basan konular işlemişlerdir. Fotoğrafçıların ve ressamların şekil 5'teki gibi sahne alıntıları yaptığı görülmekte ve İncil, efsane, şiir gibi birçok kaynaktan yararlandığı bilinmektedir. Bu da fotoğrafın belgeleme aracı oluşundan fazlası olduğunu göstermektedir. Bu yöntem fotoğrafın, sanatsal boyutta kullanıldığını göstermek isteyen yüksek sanat fotoğrafçıları için de etkili olmuştur.

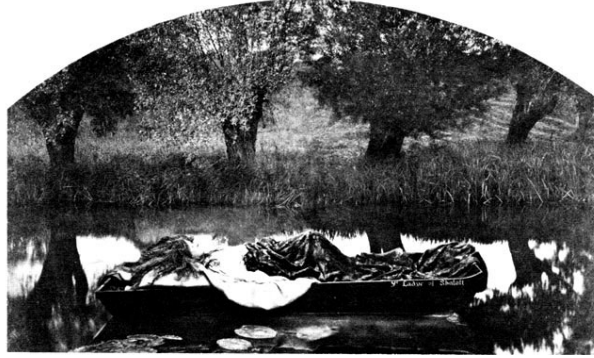
**Şekil 5:** Oscar Gustave Rejlander, İki Yaşam Yolu, Karbon Baskı.



**Kaynak:** Rejlander, (1855). [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Oscar-gustave-rejlander\\_two\\_ways\\_of\\_life.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Oscar-gustave-rejlander_two_ways_of_life.jpg)

Fotoğrafçı ve ressamların birbirlerinden yaralanmasına Robinson'un, Shalott'un Leydisi (Şekil 6) ile Milliais'in Ophelia (Şekil 7) eserleri örnek olarak verilebilir.

**Şekil 6:** Henry Peach Robinson, Shalott'un Leydisi, İki negatiften albüm baskısı.



**Kaynak:** Robinson, (1861). [https://fr.wikipedia.org/wiki/Fichier:Henry\\_Peach\\_Robinson,\\_Lady\\_of\\_Shalott.jpg](https://fr.wikipedia.org/wiki/Fichier:Henry_Peach_Robinson,_Lady_of_Shalott.jpg).

**Şekil 7:** John Everett Milliais, Ophelia, Tuval üzerine yağlıboya.



**Kaynak:** Milliais, 1852. [https://en.wikipedia.org/wiki/Ophelia\\_painting](https://en.wikipedia.org/wiki/Ophelia_painting).

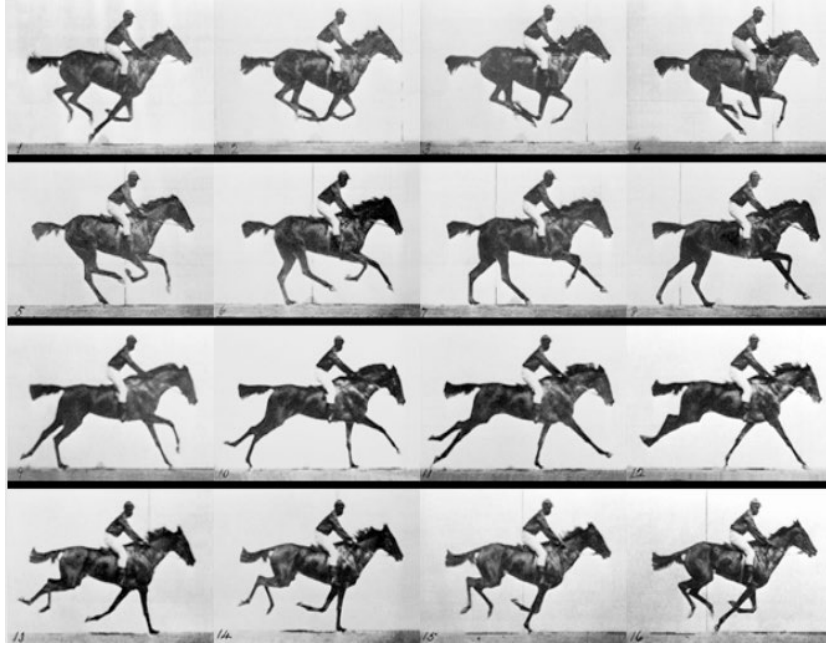
#### 4. Modern Kültürde Dinamizm ile Fotoğrafın Etkileşimi

Geçmişten günümüze kadar birçok üslup ve akım birbirleriyle etkileşim içinde olmuş ve birbirine karşı ortaya çıkmıştır. Sanat tarihi sürecinde meydana gelen gelişmeler farklı sanat akımlarının ya da dallarının meydana gelmesine neden olmuştur. Bu noktada sanat türleri ya da sanat akımlarının, özellikle de resim sanatının tam olarak içinde fotoğrafçılığın ortaya çıktığı gözlenmektedir. Fotoğraf, dinamizm, romantizm, postmodernizm gibi birçok akımlar ile etkileşim içinde olmuştur.

Sanayileşmeyle gelen insan hayatında ki hareketlilik ve dinamizm kendisini sanatta göstermiştir. Sinema ve benzeri görsel anlatımlar henüz yaygınlaşmamıştır. Dinamizm tam da böyle bir ortamda gelişmiştir. Fotoğraf sanatı da bu akımın anlatımı için en uygun araç olmuştur. Dinamizm, fotoğraflarda hızın ve hareketin görsel bir şekilde ifade edilmesini benimsemektedir. Bu dönemin resim sanatçıları, dünyayı hareket, güç ve canlılığa dayanan soyut kavramlar ile resimlemiştir. Fotoğrafçılar ise fotoğrafın gerçekliğini bir tarafa koyarak hareketli ve netlik olmayan görüntüler ile günümüzde fotoğraf makinesinin imkan verdiği pozlama olarak belirtilen teknikler kullanılmıştır.

Sinemanın daha bulunmadığı bu dönemde çoklu pozlamaya en iyi örnek Edward Muybrige'nin fotoğraflarından olan "Dörtnala giden at" (Şekil 8) olacaktır. Böylelikle Edward Muybrige sinema fikrinin temellerini atmıştır. Bu durum ressam ve birçok bilim insanı için kaynak oluşturmuştur. Bazı fotoğrafçılar spordaki hareketi bazıları da danstaki akışı göstermek için çoklu pozlamayı kullanmıştır.

**Şekil 8:** Edward Muybridge, Dört nala giden at, Fotoğraf.



**Kaynak:** Muybridge, (1878). <http://www.hasankoca.com.tr/dinamizm-ve-futurizm/>

20.yüzyıl başlarında yer tutan modern akım ile gerçekçi düşüncelerin yansıtılma fikri hiçe sayılarak, iki boyutlu kendine has kurallar ile eserler üretilmiştir. Hızlı taşımacılık, yüksek binaların yapımı, hareketli görüntünün bulunuşu ve enstantane fotoğrafın keşfi ile insanları saran görsel tarzların değişiminde etkili olmuştur. Bununla birlikte birçok sanatçı bu tarz yeniliklerin inceliklerini öğrenerek geleneklerini bilgileriyle bağdaştırmaya çalışmıştır. Bu dönemdeki fotoğrafçıların bazıları çevremizde görebileceğimiz, bir taşın veya su damlasının su yüzeyine temas ettiği anı (Şekil 9), koşan bir çocuğu (Şekil 10) ya da ip atlayan bir çocuğu kaydeden dinamik fotoğraflar çekmiştir. Bu tarzdaki fotoğraflar, çekilen nesnenin analizi için etkili olmuştur.

**Şekil 9:** Su Damlası



**Kaynak:** <http://www.noagergitavan.com/run/su-damlasi-sicrama/>

**Şekil 10:** Şakir Eczacıbaşı, Koşan çocuğun fotoğrafı.

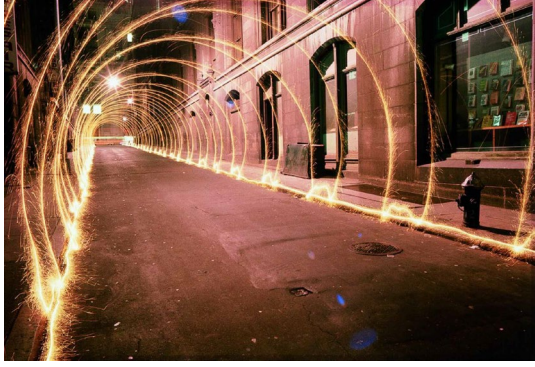


**Kaynak:** Eczacıbaşı,  
<http://www.hasankoca.com.tr/dinamizm-ve-futurizm/>

Fotoğrafçıların bazıları da ışıkla boyama yaparak dinamik görüntüler elde etmiştir. Bunu en iyi şekilde yansıtmamanın yolu da karanlık bir ortam ya da gece olmuştur. Bu uzun pozlama ile gözün göremeyeceği görüntüler elde edilmiştir. Hareketli, hızlı ve enerjik kompozisyonlardan oluşan görsellere örnek olarak Eric Staller'in fotoğrafları örnek verilebilir (Şekil 11 ve 12).



**Şekil 11.** Eric Staller, Light Tunnel, Fotoğraf



**Kaynak:** Staller,( 1977).

<https://media2projectsite.wordpress.com/2017/02/05/light-painting-artists-artworks/>

**Şekil 12.** Eric Staller, The Bubbleheads, 1977, Fotoğraf



**Kaynak:** Staller,( 1977).

<https://media2projectsite.wordpress.com/2017/02/05/light-painting-artists-artworks/>

## 5. Romantizm Akımı Etkisinde Fotoğraf

Romantizmin ilk ortaya çıkışı 18. yy. sonrasına dayanmaktadır. Başlangıç olarak İngiltere, Almanya ve Fransa'da görülmüştür. Edebiyatta, felsefede, müzikte ve sanatta romantizm büyük bir rol oynamıştır. Romantizmin her ülkede farklı alanlarda gelişmeler gösterdiği görülmektedir. Fotoğrafın icat edilmesiyle beraber, Romantizmde bulunan duygu yoğunluğu, sadelik, ışık üslubu ve yalınlık gibi birçok unsur fotoğraf sanatında da görülmeye başlamıştır.

Fotoğrafın siyah ve beyaz biçimi, ışığın kuvvetine göre ayarlanması ve onunla birlikte nesnelere oranı, yerini ve sınırlarını kompozisyona dönüşmesini sağlar. Fotoğrafta biçim söylendiğinde nesnelerin ortam içindeki konumlarını, sınırlarını ve algılamaları kapsar. “Nesneleri belirleyen ışığın mekân içindeki dağılımı, nesneler arasındaki sınırları, ayrımları yok etmesi adeta bazı nesnelerin birbirleri ile birleşmiş gibi görünmesi, bazı nesnelerin ışık almaları yüzünden daha belirgin olmaları, soyut ve somut görüntülerin bir arada görünmesine yol açar” (Erzen, 2004, akt. Gök, 2017: 56-57). Fotoğrafçıların işledikleri konular arasında diğer romantizm sanatçıları gibi en önemlisi biçim olmuştur. Romantizm fotoğrafçıları, konularını kavramak ve tam anlamıyla yansıtmak için biçim üzerinde çalışmışlardır.

18. yüzyılda toplumların aydınlanma döneminde etkileşimde olan resim sanatı gelişmiştir. Doğa ve portre resimleri popüler şekle geldiği gözlenmiştir. Simgeler ve kıyafetler sınıf aidiyetini yansıtmaktadır” (İnankur, 1997: 41).

Romantizm sanatçıları portre sanatçılarından almış oldukları ilham ile son derece iyi portreler ortaya çıkarmıştır. Bu dönem sanatçıları modelleri resmetmeyle uğraşırken, modelleri gerekenden fazla şekilde idealize etmeye çalışarak, olağan dışı güzellik ile zarıflık düşüncesinden çıkmayarak kadını yüceltmeye çalışmıştır. Bu bağlamda gerek modellerin duruşu gerek mitolojik sembollerden faydalanmak farklılık yaratmıştır. Bu dönemin fotoğrafçıları da buna benzer konuları işlemiştir. Fotoğrafçılar kendi kurmuş oldukları stüdyolarda dramatik ışık kullanmışlardır. Bununla birlikte portrelerde psikolojik bir anlatım tarzı olduğu görülmektedir.

Romantizmin sembolik değeri fotoğrafçıların eserlerinde de görülmüştür. Fotoğrafın başlangıç zamanlarına kıyasla fotoğrafta farklı bir anlatım oluşturmuşlardır. Derman, fotoğraf tarihinin gösterdiğine göre Courbet, Gauguin, Delacroix ve Corot birçok sanatçı eserlerinde fotoğraftan yararlandığını ve fotoğrafın hemen hemen günümüze kadar olan süre zarfında ressamların icra ettikleri estetik kurallarını takip etmiştir (Derman, 1991). Fotoğraftaki romantizm etkisini en iyi kurmuş oldukları stüdyolarındaki dekor, kostüm ve ışığın kullanımında görmekteyiz (Şekil 13).



**Şekil 13:** Julia Margaret Cameron, Browning'in Sordello'su



**Kaynak:** Cameron, 18. <https://www.nationalgallery.ie/art-and-artists/highlights-collection/brownings-sordello-julia-margaret-cameron-1815-1879>

## 6. Postmodern Süreçte Fotoğraf Sanatı

Postmodern sürece kadar fotoğraf, daha çok yardımcı bir araç ya da malzeme gibi kullanılmıştır. Postmodernizmde ise tek başına sanatta boy gösterip sanatın popülerleri arasında yerini sağlama almıştır. Bu dönemde fotoğraf belge niteliğini kaybetmiştir. Fotoğrafın orijinalliğini kaybetmesiyle sanatsal olarak sadece tekrarlamaya dayalı faaliyet olarak düşünülmektedir. Fotoğraf bu dönemde kazandığı yeni anlamlar ile birçok alana hitap etmesi, hızlı ve kolay ulaşılabilir olması açısından tüketime hizmet etmiştir. Bu özelliği ile birçok sanatçının fotoğrafı benimsemesine neden olmuştur. Bu süreç içerisinde bazı sanatçılar fotoğrafı gerek kullanarak gerekse ondan etkilenerek değişik sanat görüşleri ile sanatı biçimlendirmişlerdir. Geçmişte yardımcı malzeme olarak kullanılan fotoğraf postmodernizm ile sanat nesnesi olarak kendisini göstermekteydi. Bu noktada Cindy Sherman'ın çalışmaları örnek olarak verilebilir (Şekil 14). Bu sanatçı “postmodernist fotoğraf sanatçısı olup, fotoğrafçılık uygulamasında kendisi ile oynayan, çeşitli karakterlerin fotoğrafını çekmiştir” (videogren.com).

**Şekil 14.** Cindy Sherman, İsimli Film Kareleri.



**Kaynak:** Sherman, 1977-1980. <https://www.videogren.com/2021/02/28/cindy-sherman/>.

Fotoğrafın bu durumunu Andy Grundberg (2002: 119), “fotoğraflar o karanlığa doğru sessizce yol alırken, görsel dünyanın nesnelere ve özneleri olma işlevini sürdürmektedir. Fotoğraflar bu işlevlerini, betimleyicilik, nesnellik, netlik, sabitlik, tekillik gibi modernistlere hitap eden özellikleri temel alarak değil; dolaylı anlatım, basmakalıplık, fazlalık, aşırılık, gizem gibi postmodernist özellikleri temel alarak yerine

getirmektedir” şeklinde ifade etmektedir. Bu bağlamda Grundberg’in, postmodernist ve modernist niteliklerin fotoğraf sanatında nasıl farklılaştığını ifade etmeye çalıştığı söylenebilir. Fotoğrafın yeniden üretme seçeneğinin yani temsil edileni temsil etmenin dışında bir işlevi olduğu görülmektedir.

Fotoğrafın gerçeğe olan bağlılığını belirleyen fikirlere cevap olarak sanatı inceleyen Ahu Antmen (2002: 131) “fotoğrafın, sanatsal, kurgusal ve gerçeklik ifadelerindeki sınırı sorgulama sürecini meydana getireceğini ve günümüz sanatçılarının birçok eserinde gerçeklik kavramının bir ikilem oluşturduğunu belirtmektedir. Aynı zamanda Rene Magritte'nin gerçeküstücü düşünceleriyle benzerlikler kurulabileceğini de ifade etmektedir”. Magritte'nin, şekil 15'te görüldüğü üzere fotoğraf temelli işlerinin altında "bu bir pipo değildir" yazdığı görülmektedir.

Şekil 15. Rene Magritte, Bu bir pipo değil



**Kaynak:** Magritte, 1928-192. [https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0mgelerin\\_%C4%B0haneti](https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0mgelerin_%C4%B0haneti).

Şekil 16'te Barbara Kruger metin ile fotoğrafı bir arada kullanmıştır. Sanatçı bu birleşim ile güçlü görsel bir mesaj yaratmıştır. Bu sanatçı daha çok toplumu birtakım güçlerin yönettiğini, farklı ticari kurumların ve devletin bireyleri kontrol ettiğini veya yönlendirdiğini reklam yoluyla göstermektedir. Sanatçı aynı zamanda fotoğrafı, metinlerin dikkatini çekmek veya arttırmak için kullanmış ve güçlü bir postmodernist mesaj vermiştir.

Şekil 16. Barbara Kruger, isimsiz.



**Kaynak:** Kruger, 1987. <https://erickimphotography.com/blog/2018/06/29/the-propaganda-of-images/>.

## 7. Sonuç ve Değerlendirme

Fotoğraf, sanat alanında etkili bir konuma sahip olan görsel bir araçtır. Ancak kültür ve sanat tarih boyunca çeşitli akımların etkisinde kaldığından fotoğrafın da bu akımlardan etkilendiği açıktır. Aynı zamanda da



fotoğrafın başta resim sanatı olmak üzere birçok sanat akımına etkisi olmuştur. Sanat akımlarının, fotoğrafı teknik, anlam ve estetik açıdan etkilediği görülmektedir. Fotoğraf türleri başlangıçta var olanı birebir yansıtmaya çalışan bir anlayış içerisindeyken, sanatçıların zamanla bu aracın etkileyici yönünü kullanmasıyla anlamsal ifade, estetik ve duygusal birçok çeşitli yön kazanmıştır. Fotoğraf, sanat veya belge olup ya da olmamasından ziyade geniş imkanlara sahip bir üretme ortamı sağlamıştır. Bazen bir araç bazen bir malzeme olarak sanatçıların bizlere sustuğu bir ürün olabilmektedir. Fotoğraf, fotoğraf makinesi olarak ele alındığında temelde bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Fotoğraf sanat olarak aynı zamanda farklı teknikler ile manipüle edebilmektedir. Fotoğrafların sanatsal değerlerinin incelenmesinde, içerisinde bulundurduğu duygu ve düşüncelerin algılanması, karşı tarafa aktarılması gibi unsurlar etkili olmaktadır. Fotoğrafın özünün, duygu ve düşüncelerin uygun bir biçimde yansıtılması olduğunu söyleyebiliriz. Bundan dolayı fotoğraf, belge niteliği dışında sanat eseri şeklinde ifade edilebilir. Fotoğrafın sanat ve gerçeklik olarak ele alındığında sanatçıdan sanatçıya farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Burada ki asıl mesele algılamak ve ne anlatıldığı konusunda karar vermektir. Fotoğraf ve resim sanatı gibi birçok sanatı gözlemleyip, okuyup, sorguladıktan sonra özgün bir neticeye sanat anlayışına sahip olmamızı sağlayacaktır.

### **Kaynakça**

- Antmen, A. (2002). Çağdaş Sanatta Fotoğraf Kullanımı ve Türkiye’de Fotoğraf Temelli Sanat Üzerine Düşünceler. Sanat Dünyamız, Sayı 84, s.131-139
- Boubat, E. (1984). Fotoğraf Sanatı. çev: M. Nejat Özcan, İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Gezgin, S. (2002). Basında Fotoğrafçılık. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, Sayı 120.
- Derman, İ. (1991). Fotoğraf ve Gerçeklik. İstanbul: Ağaç Yayıncılık.
- Erzen, j. (2004). Fotoğraf Notları, İstanbul: Say Yayın, 1.
- Grunberg, A. (2002). Modernist Akım Sürecinde Fotoğraf ve Sanat. çev: Kemal Atakay, Sanat Dünyamız, Yapı Kredi Yayınları, Sayı 84, s.115-119.
- İnankur, Z. (1997). 19. Yy. Avrupa’ında Heykel ve Resim Sanatı. İstanbul: Kabalcı Yayın.
- Kaskatı, T. ve Öztuna, E. (2020). Fotoğrafçılık El Kitabı. BYS Grup.
- Konyalı, V. (2009). Fotoğraf Akımları ve Yüksek Sanat Dönemi (High-Art) 1850-1870. 28 Eylül 2022 tarihinde <https://vedatkonyali.wordpress.com/2009/10/21/high-art-yukse-sanat-donemi-1850-1870/>
- Timuçin, A. (2002). Estetik. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Özdemir, B. (1996). Fotoğrafik Dil Yetisinin Evrimi Bağlamında Müdahale Sorunsalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, S.B.E.
- Özendes, E. (-). 10 Eylül 2022 tarihinde <https://www.fotografya.gen.tr/TR,1080/sayi-11.html> adresinden alınmıştır.